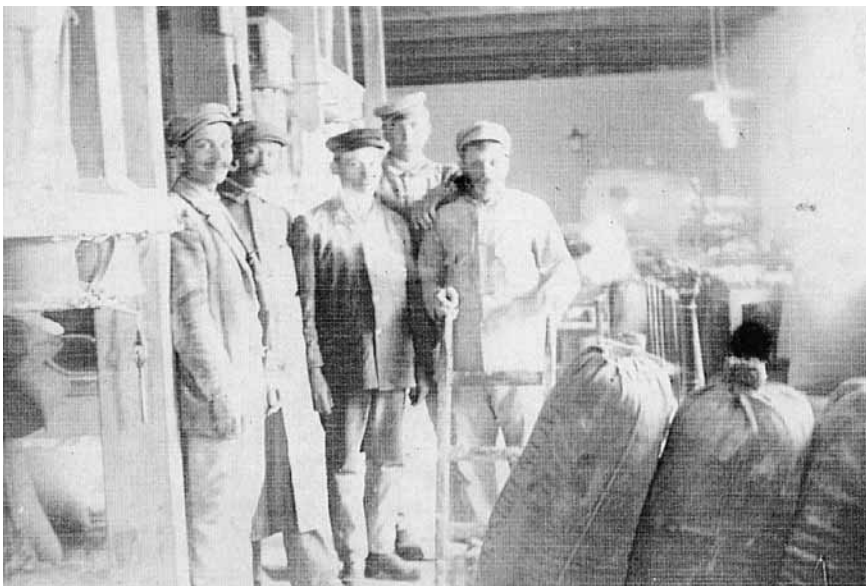

Az Ilona hengerműmalom történetéből

A malom 1913-ban

Malombelső 1917-ből

Képek 1928-ból

Az elmúlt hónapokban többször lehetett olyan hangokat hallani, melyek a Szabadság utcában álló malom sorsáért való aggodásukat fejezték ki. Az épület védetté nyilvánítására is történtek lépések. Azonban ehhez szükséges ismerni annak történetét is. Ebben próbáltam lépéseket tenni. Már az is kalandos, ahogy ez részben sikerült.

Még a '90-es évek legelején beszélgettem Szarka Miklós akkori biai lelkész úrral. Ő említette, hogy ismeri a malom tulajdonosának lányát. Most, tíz-tizenkét évvel később ennek a beszélgetésfoszlánynak indultam nyomába. Sikerült megtalálnom Trócsányiné Mészöly Magdát, aki egy másik leszármazottnak, dr. Kolozsváry-Kiss Istvánnak adta meg a címem. Ő rendelkezett a malomról képekkel és egy-két dokumentummal. Vele vettem fel a kapcsolatot, hogy meséljen emlékeiről.

– Nagypám, a malom létesítője és tulajdonosa Kiskunhalasról származik. Ő állatorvosi főiskolát végzett. Először a Partiumba, Pomádiba, majd Csfára került állami állatorvosnak. Még Pomádiban 1903-ban (vagy egy évvel később) az osztálysorsjátékon nagyon komoly összeget nyert.

1904 körül pályázat útján került Biára, felépítette a házat, ami most a malom mellett áll. Itt is állatorvosként praktizált. Majd rájött arra, hogy Bián és környékén nincs malom. A gazdák Bicskére és egyéb helyekre jártak őrletni. Ezért úgy döntött, hogy malmot létesít. 1912-ben épült meg ennek első, egyszerűbb változata. Ganzgépekkel szerelték fel, s egy szénfűtéses gőzgép szolgáltatta az energiát. A malom Mészöly László első feleségéről – aki fiatalon meghalt – kapta az Ilona hengerműmalom elnevezést.

A malmot később a húszas évek elején kibővítette, modernizálta. A telken a ke-

reskedelmi őrletés miatt magtár volt, raktárak, szolgálati lakások épültek, hátul a kertben sertéstelep, melyben a malom hulladékán híztak a jószágok. 1945-ben a zsírhiány miatt olajütőt létesített.

Nagyapám nem értett a malomhoz, ezért szakembereket alkalmazott. Néder János nevezetű üzemvezetője volt a malomnak.

Kétféle, kereskedelmi és vámőrletés folyt a malomban. Ez utóbbinál a gazdák a termény bizonyos részének fejében őrlettek. Lehetőségük volt, hogy meghatározzák, mit kérnek vissza, különböző minőségű lisztet, grízt, korpát stb.

Aratás előtt a malom mindig leállt két hétre. Ekkor teljes felújítás, karbantartás, takarítás folyt. Aratás után aztán éjjel-nappal, 3 műszakban jártak a gépek. Január-februárban visszaálltak egyműszakos termelésre.

Én Kiskunhalason nőttem fel. Csak a karácsonyt és a vakációt töltöttük Bián a nagyszüleimnél. 1947-ben érettségiztem. Nagyapám, aki ekkor már 74 éves volt, azt akarta, hogy én vegyem át tőle a malmot. Ezért érettségi után Biára költöztem. 1947–1950-51-ig éltem Bián. Nagyapám rögtön leszerződött az ipartestületnél malominasnak, tanoncnak. Én emellett az egyetem jogi karán mezői jogászképzésen (bejárni nem kellett, csak vizsgázni) vettem részt

Amikor inas voltam, még szénfűtéses volt a malom. Erre alapozva zuhanyzó létesítését szerveztem. Rábeszéltem nagyapámat, hogy a hűtővíz hulladékhoját így hasznosítsuk. Akkoriban Ébner László volt a főmolnár. Nálam négy-öt évvel idősebb, nagyon tehetséges szakember volt. Összebarátkoztunk, sokat motoroztunk együtt a környéken.

Aztán jött az államosítás, s ez vetett véget molnárkarrieremnek... – zárta le emlékeinek sorát Kolozsváry úr.

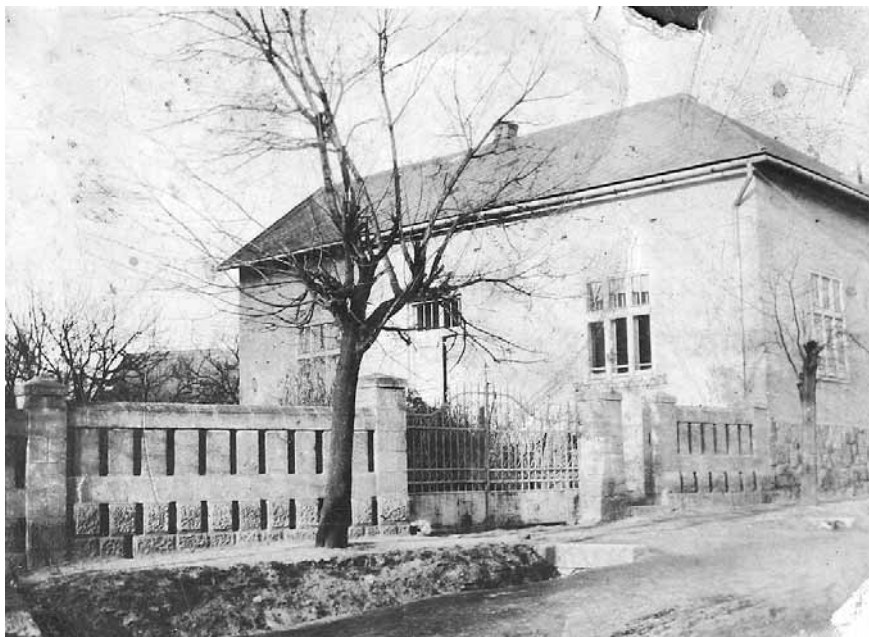
Egy 1947. évi leltárból is kiderül, hogy az egyemeletes malom 1912-ben épült, magasított padlással, a vele összeépített gépházzal, lisztkiadó helyiséggel, generátorházzal és szénraktárral. A kőlabazaton álló épületet téglából falazták, s eternittel fedték. (A negyvenes években olajütőt létesítettek.) Az öreg raktárnak nevezett épület is ekkor épült vályogból. Szintén ekkor létesült a kétszer egyszobás, konyhás, kamrás főmolnár- és a főgépész-lakás, valamint a kőből falazott üzemi kút, a vasbeton vízmedence és a téglá szivattyúakna.

1924-ben a Bocskai utcában egy földszintes üzemvezetői lakás, és ezzel egybeépítve gépészlakás épült.

1941-ben beton alappal, téglafalakkal és cserép tetőhéjazattal egy nagy raktár építésébe fogtak, valamint egy féltetes, részben földbe süllyesztett garázst is építettek.

A telek és az épületek akkori értéke 122 610 Ft-ot tett ki.

Horváth Imre

A malomtulajdonos lakása, 1928

A lakás szalonja, 1928

Képeslapfotón a malom dolgozói a múlt század közepén

